

ОБЛІКОВЕ, КОНТРОЛЬНЕ ТА АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

©2023 ЄВДОКИМЕНКО В. К., ШТЕРМА Т. В., РОШКО Н. Б.

УДК 657:338
JEL: M40; M41; M49

Євдокименко В. К., Штерма Т. В., Рошко Н. Б. Облікове, контрольне та аналітичне забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання

Метою статті є дослідження та обґрунтування підходів до формування інформаційного забезпечення управління діловою активністю шляхом його поділу на облікову, контрольну та аналітичну складові, виділення в їх структурі основних елементів, які забезпечать можливість формування релевантних і достовірних даних задля оцінки ключових індикаторів розвитку суб'єкта господарювання. У статті обґрунтовано результативний та оцінювальний зміст ділової активності, можливість її оцінки за допомогою як кількісних, так і якісних показників, що характеризують основні аспекти фінансово-господарської діяльності та вказують на її сильні та слабкі сторони, потенційні можливості та загрози в досягненні поставлених цілей розвитку. Доведено необхідність індивідуального підходу до ідентифікації показників ділової активності, що пов'язано із необхідністю врахування факторів виду та масштабів діяльності, стадії життєвого циклу, інвестиційної привабливості, специфіки виконуваних виробничих програм, обсягів інвестицій, обраної стратегії та моделі управління тощо. Встановлено потребу підготовки раціонального інформаційного забезпечення для оцінки рівня ділової активності, яке формується на основі облікових даних, проведення контрольних заходів, застосування аналітичних процедур. Визначено, що кожна зі складових інформаційного забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання повинна розглядатися самостійно, а організацію їх функціонування необхідно проводити в рамках максимального забезпечення достовірності вихідних даних і відповідності специфіки виконуваних господарських операцій. Обґрунтовано, що адаптація облікового, контрольного та аналітичного забезпечення до завдань управління діловою активністю забезпечить формування релевантної інформаційної відповіді на запити управлінського персоналу.

Ключові слова: аналіз, ділова активність, інформаційне забезпечення, контроль, облік, стратегія, управління.

Рис.: 3. **Бібл.:** 12.

Євдокименко Валерій Кирилович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і фінансів, Буковинський університет (вул. Ч. Дарвіна, 2а, Чернівці, 58000, Україна)

E-mail: levungur28@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7098-5621>

Штерма Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, доцент, декан факультету інформаційних технологій та економіки, Буковинський університет (вул. Ч. Дарвіна, 2а, Чернівці, 58000, Україна)

E-mail: sht.tatjana@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7623-3738>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/JQV-4558-2023>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57476409500>

Рошко Наталія Борисівна – кандидат економічних наук, завідувачка кафедри обліку і фінансів, Буковинський університет (вул. Ч. Дарвіна, 2а, Чернівці, 58000, Україна)

E-mail: nataliangelyuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5970-608X>

UDC 657:338

JEL: M40; M41; M49

Yevdokymenko V. K., Shterma T. V., Roshko N. B. The Accounting, Control, and Analytical Provision of the Management of Business Activity of an Economic Entity

The aim of the article is to study and substantiate approaches to the formation of information provision of business activity management by dividing it into the accounting, control and analytical components, allocating in their structure the main elements that will provide the possibility of forming relevant and reliable data to assess the key indicators of development of an economic entity. The article substantiates the effective and evaluative content of business activity, the possibility of its assessment with the help of both quantitative and qualitative indicators that characterize the main aspects of financial and economic activity and indicate its strengths and weaknesses, potential opportunities and threats in achieving the set development goals. The necessity of an individual approach to the identification of indicators of business activity has been proved, which is associated with the need to take into account the factors of the type and extent of activity, the stage of the life cycle, investment attractiveness, the specifics of the production programs being implemented, the volume of investments, the chosen strategy, management model, etc. The need to prepare rational information provision for assessing the level of business activity, which is formed on the basis of accounting data, carrying out control measures, and applying analytical procedures, has been determined. It is defined that each of the components of information provision of the management of business activity of an economic entity should be considered independently, and the organization of their functioning should be carried out within the framework of maximum ensuring the reliability of the initial data and compliance with the specifics of the economic operations performed. It is substantiated that the adaptation of the accounting, control and analytical provision to the tasks of business activity management will ensure the formation of a relevant information response to the requests of managerial staff.

Keywords: analysis, business activity, information provision, control, accounting, strategy, management.

Fig.: 3. **Bibl.:** 12.

Yevdokymenko Valeriy K. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Accounting and Finance, Bukovinian University (2a Ch. Darvina Str., Chernivtsi, 58000, Ukraine)

E-mail: levungur28@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7098-5621>

Shterna Tetiana V. – PhD (Economics), Associate Professor, Dean of the Faculty of Information Technologies and Economics, Bukovinian University (2a Ch. Darvina Str., Chernivtsi, 58000, Ukraine)

E-mail: sht.tatjana@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7623-3738>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/IQV-4558-2023>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57476409500>

Roshko Nataliia B. – PhD (Economics), Head of the Department of Accounting and Finance, Bukovinian University (2a Ch. Darvina Str., Chernivtsi, 58000, Ukraine)

E-mail: nataliangelyuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5970-608X>

Діяльність суб'єкта господарювання доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних господарських операцій та управлінських дій, виконання яких спрямоване на забезпечення цілей його функціонування в економічному середовищі. Системність господарських процесів приводить до можливості поділу діяльності за часовими проміжками, які вказують на використання певних обсягів ресурсів та одержання вигод від здійснених операцій. Завершення господарського циклу або ж його етапу дозволяє вести мову про можливість визначення його результатів, інформація про які є релевантною для управлінського персоналу при прийнятті рішень.

Управлінська та аналітична практики оперують значною кількістю показників для оцінки ефективності здійснюваних бізнес-процесів, головними їх видами є: масштабність, спеціалізація опису окремих аспектів діяльності, складність розуміння для неопитних користувачів, а головне – характеристика моментного стану або ж відсутність пояснень і деталізації причин ситуації, що склалася, адже для визначення показників використовується узагальнена облікова інформація, яка характеризує розрахункові об'єкти на звітну дату.

В умовах орієнтації бізнесу на стратегічні цілі розвитку важливою є оцінка тенденцій функціонування суб'єкта господарювання, результати якої забезпечать можливість ідентифікації позитивних і негативних явищ не тільки у виробничій, фінансовій чи збутовій діяльності, але й в організаційно-управлінській системі, яка на перший погляд не виконує домінуючих функцій, проте в кінцевому результаті може мати вагомий вплив на фінансовий стан. Таким чином, визначення економічного потенціалу суб'єкта господарювання, його здатності забезпечити перспективний розвиток дозволяють стверджувати про потребу оцінки рівня ділової активності, встановлення загроз і можливостей її поліпшення, врахування методики формування отриманої інформації при прийнятті управлінських рішень, особливо стратегічних, нетипових і неформалізованих.

Зважаючи на комплексність порушеної проблематики, питання інформаційного забезпечення

управління діловою активністю суб'єкта господарювання є об'єктом дослідження багатьох науковців і практиків (Л. І. Васечко [1]; Р. М. Воронко та О. С. Воронко [2]; Т. І. Єфименко [3]; В. І. Кузь [4]; П. О. Куцик, В. І. Бачинський та О. А. Полянська [5]; Ю. В. Масюк і В. С. Качур [6]; А. А. Пилипенко та А. В. Тирінов [7]; О. Прокопова, Н. Гаркуша та К. Твердохліб [8]; Г. Ю. Ткачук [9]; І. Б. Хома та Н. В. Блонська [10]; В. Р. Шевчук [11] та інші). Дослідниками основна увага приділена розгляду аналітичної складової управління діловою активністю та іншими результативними показниками діяльності, проте без належної уваги залишаються питання облікового та контрольного забезпечення досліджуваного процесу.

Метою статті є дослідження та обґрунтування підходів до формування інформаційного забезпечення управління діловою активністю шляхом його поділу на облікову, контрольну та аналітичну складові, виділення в їх структурі основних елементів, які забезпечать можливість формування релевантних і достовірних даних задля оцінки ключових індикаторів розвитку суб'єкта господарювання. Поставлені цілі досягнуті в рамках застосування загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема за допомогою методів індукції, дедукції, аналізу, порівняння й аналогії, а застосування комплексного та системного прийомів дозволило визначити структуру інформаційного забезпечення та підходи до оброблення даних.

Під інформаційним забезпеченням оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання необхідно розуміти процес підготовки та надання управлінському персоналу релевантних даних про стан і тенденції розвитку його фінансово-господарської діяльності для прийняття рішень, які забезпечать досягнення поставлених стратегічних орієнтирів. Складовими процесу задоволення інформаційних потреб системи управління є облікове, контрольне та аналітичне забезпечення.

Складність інформаційного забезпечення управління діловою активністю полягає в самому змісті досліджуваної категорії, адже вона не відображає тільки

моментний кількісний чи вартісний стан господарської діяльності. Призначення ділової активності – оцінити якісні аспекти процесів, які не завжди мають вартісно-числове вираження, визначити вплив факторів, що прямо не залежать від суб'єкта господарювання. «Достовірна та реальна оцінка ділової активності зможе адекватно оцінити середовище, в якому функціонує підприємство, і власні можливості, виявити напрями можливих змін, пристосувати свій бізнес до цих умов, максимально використавши вкладені у діяльність підприємства ресурси і наявні у них потенційні можливості» [1, с. 5]. На думку І. Б. Хоми та Н. В. Блонської, «ділова активність підприємства означає якість прийнятих управлінських рішень, що характеризується висококваліфікованим менеджментом, повноту віддачі вкладених зусиль та ефективне використання наявних виробничих та комерційних можливостей» [10, с. 111].

Якщо розглядати ділову активність суб'єкта господарювання через призму його організаційного, фінансового, матеріального, людського та управлінського потенціалу щодо забезпечення досягнення стану та перспектив розвитку, які дозволять виконати визначений перелік завдань господарської діяльності та досягти конкурентних переваг, то для оцінки її рівня необхідно застосовувати фінансову та нефінансову інформацію, що не тільки характеризує стан, але й визначає тенденції, які формують переваги та загрози позитивним перспективам функціонування суб'єкта господарювання.

Найпоширенішим підходом до оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання є оперування такими обліковими об'єктами, як доходи від реалізації, дебіторська та кредиторська заборгованість з подальшим застосуванням аналітичних процедур для визначення тривалості обертання об'єктів, які характеризують розрахункові відносини та тривалість операційного та фінансового циклів. Проте ділова активність суб'єкта господарювання є складнішою категорією оцінки ефективності бізнесу, тому слушним є поділ критеріїв, які визначають ефективність її оцінки, на кількісні та якісні. До перших найчастіше відносять показники, що характеризують досягнення запланованих цілей діяльності, забезпечення прийняттого рівня динаміки значень, які визначають результати функціонування, безпечний рівень фінансової стійкості, ліквідності та результативності діяльності суб'єкта господарювання тощо. Ю. В. Масюк і В. С. Качур оцінку ділової активності суб'єкта господарювання за кількісними параметрами пропонують здійснювати за допомогою двох груп показників: «показники динаміки кількісних змін (обсяг реалізації продукції; обсяг валового доходу; обсяг чистого прибутку; вартість основних засобів; обсяг виробничих запасів; кількість працюючих; приріст валюти балансу; приріст власного капіталу; об-

сяг реальних інвестицій); показники ефективності використання ресурсів і капіталу (рентабельність вкладеного капіталу; рентабельність виробничого капіталу; рентабельність продукції; продуктивність праці працівників; середня заробітна плата працівників; матеріаломісткість продукції; віддача основних засобів; граничний рівень витрат; рентабельність реальних інвестицій)» [6]. Необхідно відмітити, що значна кількість показників оцінювання може мати негативні наслідки, адже поряд із отриманням релевантних даних про стан і тенденції функціонування окремих об'єктів і процесів господарської діяльності, через значний масив даних без належної уваги можуть залишитися домінуючі показники, управлінська значущість яких буде зменшуватися в контексті розгляду загальних тенденцій розвитку.

Р. М. Воронко та О. С. Воронко наполягають на необхідності «оцінювання рівня ділової активності виходячи не тільки з суб'єктивних даних, а й застосування певного набору об'єктивних показників, у тому числі фінансових коефіцієнтів, з можливістю виведення інтегрованого кінцевого показника, за яким можна присвоїти суб'єкту господарської діяльності певний рейтинг та порівнювати підприємства між собою» [2, с. 67–68]. Проте дослідники не наводять алгоритму визначення інтегрованого показника оцінки ділової активності, акцентують увагу на визначенні її рівня, пропонуючи використовувати аналітичні відносні показники оборотності активів і зобов'язань та тривалості їх обертання стосовно отриманих економічних вигод у вигляді доходів від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг.

Такий стан речей засвідчує необхідність застосування суб'єктами господарювання індивідуальних підходів до оцінки ділової активності, беручи до уваги фактори виду та масштабів діяльності, інформаційних потреб системи управління, стан і вплив зовнішнього економічного середовища тощо. «Оцінка ділової активності може здійснюватися за різними сферами діяльності підприємства, спрямована на різних користувачів отриманої інформації, той перелік показників буде різним, і, відповідно, різним буде інформаційне забезпечення» [9, с. 499]. Кінцевим результатом чого повинна стати персональна модель оцінки рівня ділової активності з прийнятною кількістю аналітичних показників, необхідним інформаційним забезпеченням, яка надасть змогу відслідковувати тенденції розвитку господарської діяльності, ідентифікувати загрози та можливості, що створить передумови для прийняття ефективних управлінських рішень.

Якісними параметрами оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання можуть виступати: поліпшення якості персоналу; формування організаційного, людського та клієнтського капіталів; частка збутових сегментів на активних ринках; соці-

альний імідж і ділова репутація; інвестиційна привабливість; ефективність використання ресурсів; стадія життєвого циклу; орієнтація виробничих програм на випуск інноваційної продукції; раціонально обґрунтовані стратегічні цілі розвитку тощо.

Крім вищенаведених індикаторів оцінки ділової активності суб'єкта господарювання, також до їх складу необхідно віднести стан і тенденції розвитку зовнішнього економічного середовища. Прийнятним є твердження О. Прокопової, Н. Гаркуши та К. Твердохліб: «система показників, що характеризує загальноекономічний розвиток країни, є основою проведення аналізу й прогнозування умов зовнішнього середовища функціонування суб'єкта при розробці комплексної політики управління діловою активністю та виявленні резервів її підвищення, орієнтуючись на середньогалузеві показники» [8, с. 122–123]. При оцінці впливу зовнішнього економічного середовища на ділову активність суб'єкта господарювання особливу увагу необхідно звернути на якісні параметри ведення бізнесу, тенденції, що формуються під дією зовнішніх чинників.

Результати щорічного опитування генеральних директорів великих компаній (до опитування були залучені лідери з 11 ринків та 11 ключових галузей) вказують на зменшення частки опитуваних, які впевнені в перспективах зростання власної компанії (2020 р. – 85%; 2023 р. – 77%) у зв'язку з політичною невизначеністю та геополітичною ситуацією у світі: «сьогодні генеральні директори вважають геополітику та політичну невизначеність найбільшими ризиками для розвитку своїх компаній – чи то присутність компанії в зоні конфлікту, чи спроби налагодити порушені ланцюги постачання та керувати коливаннями цін» [12]. Крім даного фактора, не менш важливий вплив на ділову активність суб'єктів господарювання, на думку генеральних директорів, мають операційні питання, нові (проривні) технології, ланцюги постачання, регуляторна політика національного та міжнародного рівнів, кібербезпека, управління персоналом, репутаційні ризики тощо. Вищий управлінський персонал розглядає як один із ключових факторів поліпшення рівня ділової активності – здійснення інвестицій в ESG-програми для створення цінності бізнесу. «Керівники компаній дедалі частіше визнають, що ESG є невід'ємною частиною їхньої корпоративної стратегії, яка допомагає забезпечити стійкість компаній та їхнє довгострокове зростання навіть в умовах численних геополітичних та економічних викликів. Понад дві третини (69%) респондентів повністю впровадили ESG-програми у свій бізнес для досягнення додаткової прибутковості» [12].

Таким чином, можна констатувати факт того, що оцінка ділової активності суб'єкта господарювання на основі тільки кількісних показників та інформації з внутрішнього економічного середовища не забезпе-

чить отримання релевантної інформації для визначення тенденцій розвитку, реагування на загрози, повноцінного використання наявних можливостей тощо. Проте, незважаючи на інформаційну обмеженість кількісних показників оцінки ділової активності, вони все ж таки характеризуються певним ступенем релевантності, адже виступають індикаторами в необхідності збереження чи поліпшення внутрішньої складової господарської діяльності, її здатності забезпечити виконання визначених цілей розвитку. У будь-якому випадку в процесі оцінки рівня ділової активності важливе значення відіграє облікове забезпечення, яке є базисом у підготовці інформаційного забезпечення управління нею. Характеристику основних складових облікового забезпечення оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання наведено на *рис. 1*.

У системі управління суб'єктом господарювання під обліковим забезпеченням необхідно розуміти процес формування релевантного масиву даних, оброблених за допомогою облікових методів, для задоволення інформаційних потреб стосовно поставленого управлінського завдання. У досліджуваному виді облікового забезпечення ідентифікація об'єктів інформаційно-облікового оброблення здійснюється на основі змісту інформаційних запитів управлінського персоналу. Найчастіше для оцінки рівня ділової активності необхідна облікова інформація про: доходи від реалізації, залишки й обсяги визнаної та погашеної дебіторської та кредиторської заборгованостей, здійснені інвестиції, види фінансових результатів, загальну величину активів, витрати на персонал, а також про інші об'єкти, які характеризують релевантні для управління складові господарської діяльності. Базовими параметрами об'єктів облікового забезпечення є те, що вони можуть отримати вартісне вираження та характеризуються приналежністю до суб'єкта господарювання.

Незважаючи на домінування при побудові облікового забезпечення оцінки рівня ділової активності даних системи бухгалтерського обліку, тобто інформації про активи, капітал, зобов'язання, доходи, витрати та фінансові результати, яка оброблена за допомогою традиційних облікових методів, задля отримання більш релевантного інформаційного забезпечення необхідно ідентифікувати об'єкти, що характерні для підсистем управлінського та стратегічного обліку. П. О. Куцик, В. І. Бачинський та О. А. Полянська до об'єктів, інформацію щодо яких необхідно подавати аналітично, відносять «окремі сегменти організації (підрозділи, ринки збуту, види продукції)» [5, с. 54]. Схожої думки дотримується В. Р. Шевчук, стверджуючи, що під такими об'єктами необхідно розглядати «окремі види та напрями діяльності підприємства, центри відповідальності, бюджети та довгострокові плани, зовнішнє середовище» [11, с. 9]. Фактично наведені дослідниками об'єкти управлін-

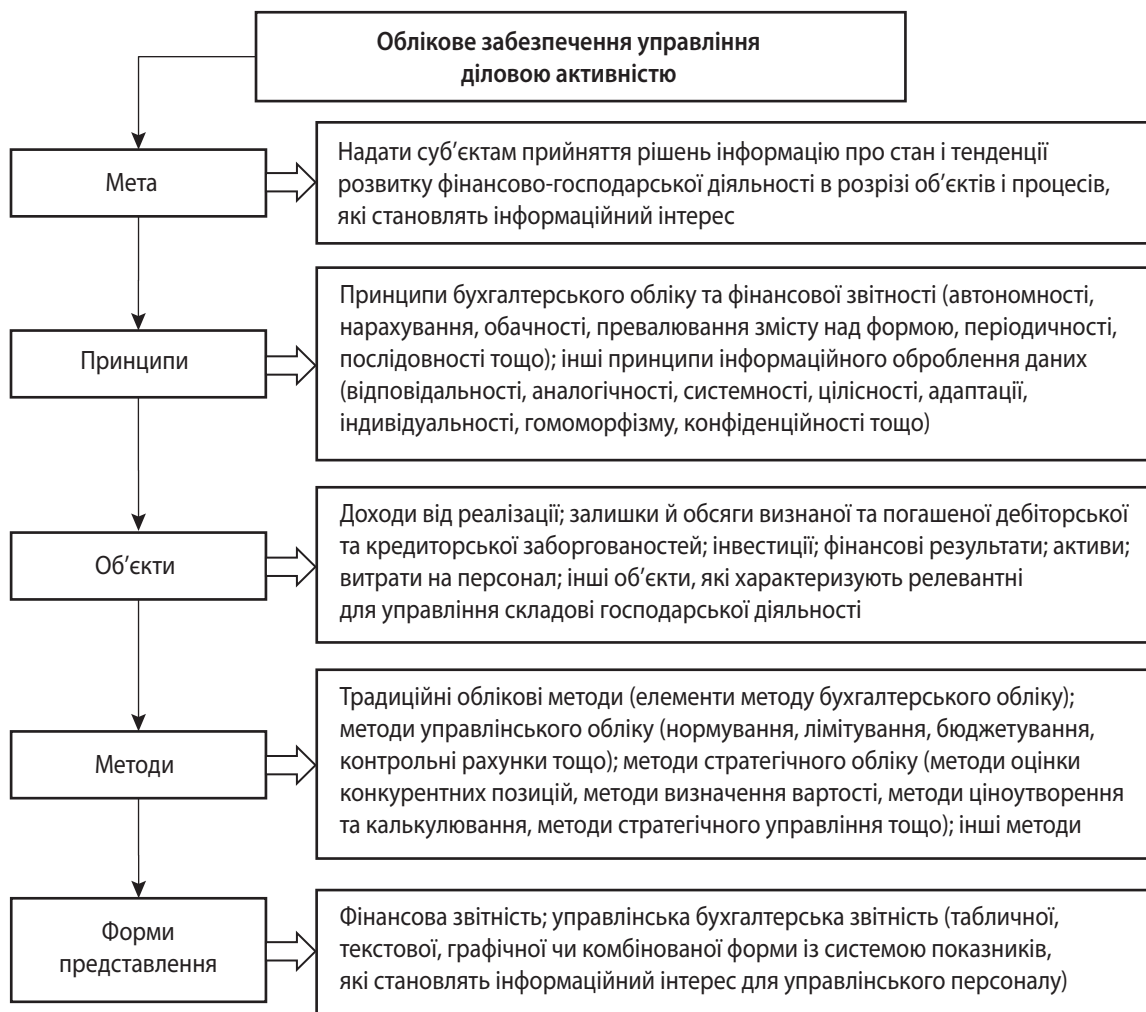

Рис. 1. Облікове забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання

Джерело: авторська розробка.

ського та стратегічного обліку є прийнятними для визначення рівня ділової активності за окремими аспектами господарської діяльності.

Фактори та умови ідентифікації об'єктів облікового забезпечення є визначальними і для використання відповідної методологічної бази оброблення даних з метою оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання. Поряд із використанням традиційних елементів методу бухгалтерського обліку існує нагальна потреба застосування додаткових прийомів, які забезпечать підвищення релевантності інформаційного забезпечення у вирішенні управлінських завдань відслідковування змін у діловій активності суб'єкта господарювання. Використання методів управлінського та стратегічного обліку надасть змогу встановити стан і зміни виконання виробничих та збутових програм, порівняти отримані результати з тенденціями в зовнішньому економічному середовищі. Проте методологічний зміст наведених прийомів виходить за межі процесу реєстрації, систематизації й узагальнення даних, що дозволяє вести мову про певний симбіоз методологічної бази, зокрема про використання

методів аналізу ще до моменту формування аналітичного забезпечення оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання. «Базовими ознаками концепції стратегічного обліку є поєднання принципів та методологічного інструментарію бухгалтерського обліку, менеджменту, аналізу, інформатики в цілях підготовки релевантних даних відповідно до управлінських інформаційних запитів» [4, с. 220].

При формуванні облікового забезпечення оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання необхідно враховувати вплив обраних до застосування елементів облікової політики. Адже створення резерву сумнівних боргів зменшує величину чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості, що збільшує кількість її обертів у господарському процесі за певний період, призводить до зменшення тривалості одного її обороту та тривалості операційного циклу. Тобто необґрунтоване рішення про нарахування резерву сумнівних боргів, відсутність практики проведення перевірки його величини та списання на звітну дату може безпідставно

свідчити про поліпшення рівня ділової активності. До аналогічних висновків можна дійти, розглянувши й інші елементи облікової політики, зокрема ті, що стосуються визнання доходів, – у даному випадку ділова активність залежатиме від правильності оцінки обсягів виконаних робіт.

У контексті формування інформаційного забезпечення оцінки рівня ділової активності суб'єкта господарювання на основі облікових даних слушним є зауваження А. А. Пилипенка та А. В. Тирінова про те, що «аксіоматичним є твердження, що менеджмент отримує інформацію переважно з бухгалтерського обліку, а також що така інформація не завжди перекидає запити її користувачів, має певні викривлення та потребує зв'язування з іншими інформаційними системами підприємства. Набуває популярності твердження про потребу розширення можливостей бухгалтерського обліку щодо сприяння виробленню сценаріїв розвитку підприємства або передбачення напрямків зміни окремих показників, зафіксованих у звітності підприємства» [7, с. 93].

Оцінка рівня ділової активності суб'єкта господарювання потребує достовірної облікової інформації, що вимагає застосування до процесу її формування контрольних заходів на інституційному та функціональному рівнях, а також на рівні самоконтролю продуцента даних. На *рис. 2* наведено характеристику основних складових контрольних заходів забезпечення оцінки рівня ділової активності.

Ефективність управління діловою активністю суб'єкта господарювання підвищується за умови використання облікової інформації, достовірність якої підтверджена в ході проведених контрольних заходів зовнішніми чи внутрішніми суб'єктами. Цінність формування контрольних заходів оцінки рівня ділової активності полягає не тільки в підвищенні релевантності облікових даних, але й в тому, що результатами застосування контрольних дій є ідентифікація господарських операцій та методик інформаційного оброблення їх вартісного вираження, які мають нетиповий вплив на ключові аспекти ділової активності. У подальшому дана інформація має бути врахована при проведенні аналізу ділової активності та прийнятті управлінських рішень щодо підвищення її рівня.

Контроль за правильністю облікового відображення об'єктів, які визначають рівень ділової активності суб'єкта господарювання, має зворотну дію, адже виявлені неточності, помилки чи методологічна неприйнятність обраних елементів облікової політики стосовно специфіки фінансово-господарської діяльності повинні бути усунені при організації облікового процесу в подальших звітних періодах. Оскільки для управління діловою активністю суб'єкта господарювання використовується значна кількість показників, які характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності, прийнятним є формування від-

повідного контрольного забезпечення, заснованого на результатах зовнішнього фінансового контролю. Проте проведення контрольних заходів внутрішнього характеру також створюють передумови для раціональної побудови інформаційного забезпечення аналізу ділової активності та управління нею.

Підсумковим етапом формування інформаційного забезпечення управління діловою активністю є застосування низки аналітичних процедур, що дозволяє сформувати індикатори з інтегрованим змістом, які характеризують стан і тенденції розвитку фінансово-господарської діяльності в ринковому середовищі функціонування суб'єкта господарювання, створити передумови для відстеження його позицій на зайнятих ринкових сегментах, порівняти з галузевими та національними тенденціями розвитку. На *рис. 3* наведено характеристику складових аналітичного забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання.

Аналітичне забезпечення оцінки рівня ділової активності та управління нею характеризується використанням широкого набору аналітичного інструментарію, адже саме на даному етапі інформаційного забезпечення проводиться підготовка масиву релевантних даних відповідно до змісту інформаційних запитів.

Для досліджуваних характеристик фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання прийнятним є проведення не тільки внутрішнього аналізу, але й зовнішнього, покликаного оцінити стан і тенденції досягнення стратегічних цілей розвитку, позицій у конкурентному ринковому середовищі, взаємовідносин з іншими економічними суб'єктами тощо. На відміну від більшості інших узагальнювальних індикаторів, які характеризують результативність та ефективність господарської діяльності, для оцінки рівня ділової активності характерним є проведення стратегічного аналізу, який дозволяє отримати релевантні результати, проте передбачає застосування нетрадиційних аналітичних прийомів, використання даних із зовнішнього соціально-економічного середовища як інформаційної бази, необхідність оперування нефінансовими показниками, що значно ускладнює проведення даного виду аналізу.

Забезпечення релевантності аналітично обробленої інформації досягається за умови дотримання принципів організації та проведення аналітичних дій і застосування ефективного набору методів аналізу. У першому випадку формується аналітична практика, що проявляється в чіткості аналізу інформаційних запитів, підборі інформаційних джерел, обґрунтуванні періодів, що аналізуються, визначенні системи показників, методів і прийомів, виборі форм представлення результатів тощо. Своєю чергою, метою оптимального обрання методів аналізу є застосування прийомів, які дозволять надати достовірну характеристику стану та тенденціям розвитку

Рис. 2. Контрольне забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання

Джерело: авторська розробка.

основних результативних та оцінювальних показників фінансово-господарської діяльності, а також сформулюють передумови для порівняння отриманих результатів аналізу з відповідними показниками розвитку зовнішнього економічного середовища.

Оскільки ділова активність не належить до регламентованих показників діяльності, управлінський персонал при виборі її індикаторів використовує індивідуальні підходи, що вимагає суб'єктивних дій при формуванні інформаційного забезпечення. У кінцевому результаті має бути сформований організаційно-методичний підхід, який достовірно відображатиме стан і тенденції розвитку фінансово-господарської діяльності, вказуватиме на управлінські завдання, що потребують вирішення задля досягнення конкурентних переваг і цілей стратегічного розвитку.

Отже, досягнення суб'єктом господарювання стратегічних цілей розвитку потребує періодичного визначення та оцінки показників діяльності, які б служили індикаторами її сильних і слабких сторін, загроз і можливостей, тобто були б ідентифікаторами управлінських завдань. У даному контексті ділова активність є прийнятною категорією, адже включає в себе не тільки характеристики

внутрішнього фінансово-майнового стану та результативності діяльності, але й оцінку обраної стратегії, досягнутих позицій в зовнішньому економічному середовищі, взаємовідносин з іншими економічними суб'єктами.

Оскільки показники ділової активності за своїм змістом є результативними показниками, їх значення залежить від методів інформаційного оброблення, що вимагає приділення належної уваги відповідним процесам облікового, контрольного й аналітичного забезпечення.

Перспективами подальших розвідок є дослідження питань формування інтегрованого показника ділової активності суб'єкта господарювання, який би характеризував основні аспекти діяльності та дозволяв визначити його позиції в конкурентному ринковому середовищі. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Васечко Л. І. Напрями вдосконалення ефективності ділової активності підприємства. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*. 2021. No. 2. P. 4–19. DOI: <https://doi.org/10.32750/2021-0201>

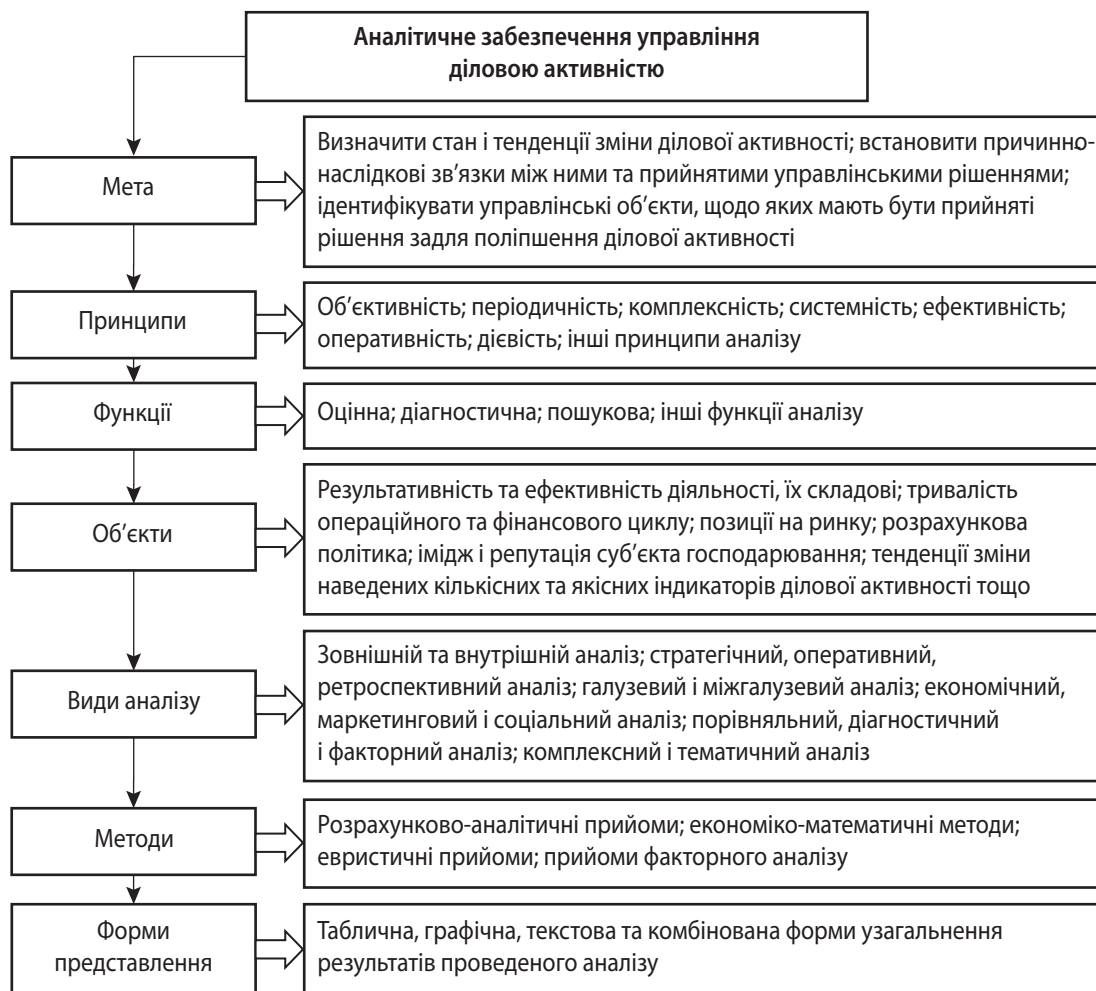

Рис. 3. Аналітичне забезпечення управління діловою активністю суб'єкта господарювання

Джерело: авторська розробка.

- Воронко Р. М., Воронко О. С. Аналіз ділової активності в системі управління розвитком підприємства. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-11>
- Єфименко Т. І. Реформування та уніфікація інформаційного простору ділової активності. *Економіка України*. 2017. № 5–6. С. 78–89. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_17_05_078_uk.pdf
- Кузь В. І. Концепція стратегічного обліку. *Інноваційна економіка*. 2016. № 3–4. С. 215–221.
- Куцик П. О., Бачинський В. І., Полянська О. А. Управлінський облік операційної діяльності підприємств оптової торгівлі: монографія. Львів: Растр-7, 2015. 312 с.
- Масюк Ю. В., Качур В. С. Економічна сутність ділової активності підприємств та підходи до її оцінки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.43>
- Пилипенко А. А., Тирінов А. В. Системна парадигма організації бухгалтерського обліку в умовах четвертої промислової революції. *Бізнес Інформ*. 2022. № 5. С. 92–99. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-5-92-99>
- Прокопова О., Гаркуша Н., Твердохліб К. Інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень в сучасних бізнес-системах. *Економічний дискурс*. 2015. Вип. 4. С. 117–125.
- Ткачук Г. Ю. Інформаційне забезпечення аналізу ділової активності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 497–499. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/107.pdf>
- Хома І. Б., Блонська Н. В. Теоретико-методологічні підходи до аналізу та оцінювання ділової активності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 20. Ч. 2. С. 109–112. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_20/2/29.pdf
- Шевчук В. Р. Стратегічний управлінський облік: навч. посіб. Київ: Алерта, 2009. 176 с.
- KPMG 2023 CEO Outlook. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2023/10/kpmg-global-ceo-outlook-survey.html#economicoutlook>

REFERENCES

Khoma, I. B., and Blonska, N. V. "Teoretyko-metodolohichni pidkhydy do analizu ta otsiniuvannia dilovoi aktyvnosti pidpriemstva" [Theoretical and Methodological Approaches to the Analysis and Evaluation of Business Activity of Enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho*

- derzhavnoho universytetu. Serii «*Ekonomichni nauky*», iss. 20, part 2 (2016): 109-112. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_20/2/29.pdf
- KPMG 2023 CEO Outlook. <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2023/10/kpmg-global-ceo-outlook-survey.html#economicoutlook>
- Kutsyk, P. O., Bachynskiy, V. I., and Polianska, O. A. *Upravlinskyi oblik operatsiinoi diialnosti pidpriemstv optovoi torhivli* [Management Accounting of the Operational Activities of Wholesale Trade Enterprises]. Lviv: Rastr-7, 2015.
- Kuz, V. I. "Kontsepsiia stratehichnoho obliku" [Concept of Strategic Accounting]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3-4 (2016): 215-221.
- Masiuk, Yu. V., and Kachur, V. S. "Ekonomichna sutnist dilovoi aktyvnosti pidpriemstv ta pidkhody do yii otsinky" [Economic Essence of Business Activity of Enterprises and Approaches to Its Evaluation]. *Efektivna ekonomika*, no. 10 (2019). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.43>
- Prokopova, O., Harkusha, N., and Tverdokhlib, K. "Informatsiine zabezpechennia pryiniattia upravlinskykh rishen v suchasnykh biznes-systemakh" [Information Support of Making Managerial Decisions in Modern Business Systems]. *Ekonomichniy dyskurs*, no. 4 (2015): 117-125.
- Pylypenko, A. A., and Tyrinov, A. V. "Systemna paradyhma orhanizatsii bukhhalterskoho obliku v umovakh chetvertoi promyslovoi revoliutsii" [The System Para-

- digm of Accounting Organization in the Context of the Fourth Industrial Revolution]. *Biznes Inform*, no. 5 (2022): 92-99. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-5-92-99>
- Shevchuk, V. R. *Stratehichnyi upravlinskyi oblik* [Strategic Management Accounting]. Kyiv: Alerta, 2009.
- Tkachuk, H. Yu. "Informatsiine zabezpechennia analizu dilovoi aktyvnosti pidpriemstva" [Information Support for the Analysis of the Business Activity of the Enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, iss. 7 (2015): 497-499. <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/107.pdf>
- Vasechko, L. I. "Napriamy vdoskonalennia efektyvnosti dilovoi aktyvnosti pidpriemstva" [Directions of Improving the Efficiency of Business Activity of the Enterprise]. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, no. 2 (2021): 4-19. DOI: <https://doi.org/10.32750/2021-0201>
- Voronko, R. M., and Voronko, O. S. "Analiz dilovoi aktyvnosti v systemi upravlinnia rozvytkom pidpriemstva" [Business Activity Analysis in the Management System of an Enterprise's Development]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, no. 23 (2018): 64-69. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-11>
- Yefymenko, T. I. "Reformuvannia ta unifikatsiia informat-siinoho prostoru dilovoi aktyvnosti" [Reforming and Unifying the Information Space of Business Activity]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5-6 (2017): 78-89. http://economyukr.org.ua/docs/EU_17_05_078_uk.pdf

УДК 65.015.3
JEL: G31; G32; M20; M40; M49
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-262-271>

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ

©2023 КОРОЛЬ С. Я., ЧУЄНКОВ А. А.

УДК 65.015.3
JEL: G31; G32; M20; M40; M49

Король С. Я., Чуєнков А. А. Ідентифікація та класифікація факторів створення вартості бізнесу

Достовірна оцінка вартості бізнесу та його здатності створювати, зберігати та втрачати вартість залежить від визначення факторів, які впливають на неї. Фактори визначаються з урахуванням інтересів постачальників фінансового капіталу та здатності підвищувати інвестиційну привабливість підприємства. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення ключових факторів в контексті інтегрованого звітування. Тобто існує необхідність визначити, які ключові фактори цікавлять постачальників фінансового капіталу, мають вплив на вартість капіталів і загальну вартість підприємства. Метою статті є аналіз підходів в наукових публікаціях до класифікації факторів створення вартості бізнесу як основи для їх ідентифікації та моніторингу. Під час дослідження використано методи: аналізу та синтезу; порівняння; систематизації; дедукції. У процесі дослідження було проаналізовано підходи до класифікації факторів створення вартості, які використовують вітчизняні та зарубіжні науковці, а також підходи до класифікації, які наведені в Міжнародній основі інтегрованої звітності. Встановлено, що переважна більшість науковців виділяє фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. При детальному вивченні було встановлено, що існують відмінності в їх розумінні. Крім того, встановлено, що в Міжнародній основі інтегрованої звітності робиться акцент на зовнішніх факторах, які не контролюються підприємством. У результаті дослідження було розроблено систему підходів до класифікації факторів створення вартості бізнесу з використанням таких ознак, як: місце виникнення фактора; спосіб впливу; можливість контролю (управління) за впливом; час прояву фактора; тривалість впливу; ступінь залежності від інших факторів; наслідки (характер) впливу та суттєвість впливу. На практиці застосування запропонованої системи класифікації факторів створення вартості бізнесу в будь-якому разі допоможе ідентифікувати та визначити ключові фактори, які мають суттєвий вплив на вартість капіталу та вартість підприємства загалом. Крім того, це дозволить підприємству оцінити ймовірність виникнення ризику зменшення та можливості збільшення вартості бізнесу, масштабів таких змін; визначити конкретні обставини, які можуть спричинити реалізацію ризику чи використання можливості; вжити відповідні заходи та розробити цільові показники для моніторингу впливу ключових факторів на вартість бізнесу.

Ключові слова: вартість бізнесу, фактори створення вартості бізнесу, інтегрована звітність, класифікація факторів створення вартості бізнесу, ключові фактори створення вартості бізнесу.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 22.